

ALISHER NAVOIY IJODINING ESTETIK MAHORATI

Po'latova Aziza Mahmud qizi

Jahon iqtisodiyoti va diplomatiya universiteti
Xalqaro iqtisodiyot va menejment fakulteti 1-bosqich talabasi
e-mail: thatthvgirl0818@gmail.com

Ilmiy rahbar: A.Aripova

*JIDU, O'zbek va rus tillari kafedrasasi dotsenti,
PhD*

Annotatsiya

Mazkur maqola Alisher Navoiy ijodida aks etgan insoniy qadriyatlar: mexr-shavqat, halollik, adolat, dono fikr va ruhiy ozodlikning qalblarga shu kungacha taratayotgan abadiy nurini, hayotning nozik sirlarini ochib berishga bag'ishlangan. Ushbu maqoladan nafaqat Navoiy ijodining estetik mahorati, balki uning insoniylikka bo'lgan chuqur sadoqati va ezgu qadriyatlarning abadiyligini yoritishda o'zining 30 ga yaqin nazmiy va nasriy asarlarida mohirona qalam tebratganligi haqida bilib olish mumkin. Umid qilamizkim, maqola o'quvchini ruhiy ilhom, tinchlik, sakiynat va ezgu orzular dunyosiga safar qildirib, uning qalbida yashirin ma'naviy boyliklarni kashf etishga chaqiradi. Natijada, ushbu maqola nafaqat Navoiy ijodining maftunkor go'zalligini, balki uning asarlarida insoniyatning umuminsoniy qadriyatlarini abadiy yoritib, ularning chinakam ahamiyatini yangi, ilhomlantiruvchi nuqtai nazardan aks ettiradi.

Kalit so'zlar: Alisher Navoiy, umuminsoniy qadriyatlar, mexr-shavqat, adolat, halollik, dono so'z, madaniy, axloqiy, ma'naviy, nazmiy va nasriy.

Аннотация

Данная статья посвящена раскрытию вечного света человеческих ценностей, отражённых в творчестве Алишера Навои — любви и нежности, честности, справедливости, мудрости и духовной свободы, которые по сей день озаряют сердца людей и открывают тончайшие тайны бытия. Каждая строка Алишера Навои, словно огонь, скрытый в недрах океана, проникает в самые

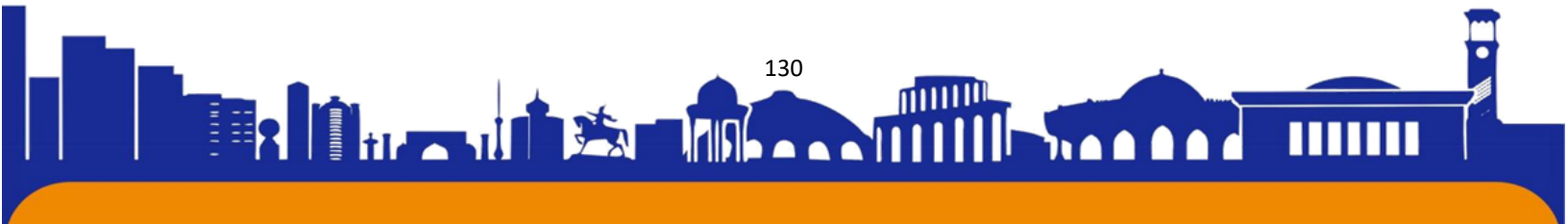
ISSN (E): 2181-4570 ResearchBib Impact Factor: 6,4 / 2024 SJIF 2024 = 5.073/Volume-3, Issue-2

глубины человеческого сердца, неся надежду и возвышенные чувства. Из данной статьи можно узнать не только об эстетическом мастерстве творчества Навои, но и о его глубокой преданности человечности, а также о том, как он виртуозно передал вечность благородных ценностей в своих примерно 30 поэтических и прозаических произведениях. Мы надеемся, что эта статья отправит читателя в путешествие по миру духовного вдохновения, спокойствия, умиротворения и возвышенных мечтаний, побуждая его открыть скрытые сокровища духовности в своём сердце. В итоге, данная статья не только отражает волшебную красоту творчества Навои, но и вечно освещает универсальные человеческие ценности, присутствующие в его произведениях, демонстрируя их истинное значение с новой, вдохновляющей точки зрения.

Ключевые слова: Алишер Навои, универсальные человеческие ценности, любовь и нежность, справедливость, честность, мудрые слова, культурные, этический, духовные, поэтические и прозаические.

Annotation

This article is devoted to unveiling the eternal light of human values embodied in the works of Alisher Navoi namely, love and tenderness, honesty, justice, wisdom, and spiritual freedom which continue to illuminate hearts and reveal the subtle mysteries of life. Every line of Mir Alisher Navoi's verse, like a flame hidden in the ocean's depths, brings hope and noble emotions to the very core of the human heart. This article not only reveals the aesthetic mastery of Navoi's creativity but also highlights his deep devotion to humanity and his skillful portrayal of the timelessness of noble values throughout his nearly thirty poetic and prose works. We hope that the article will transport the reader into spiritual inspiration, tranquility, serenity, and sublime dreams, inviting them to uncover the hidden treasures of spirituality within their heart. As a result, this article not only reflects the enchanting beauty of Navoi's works but also eternally illuminates the universal human values present in them, showcasing their true significance from a fresh, inspiring perspective.

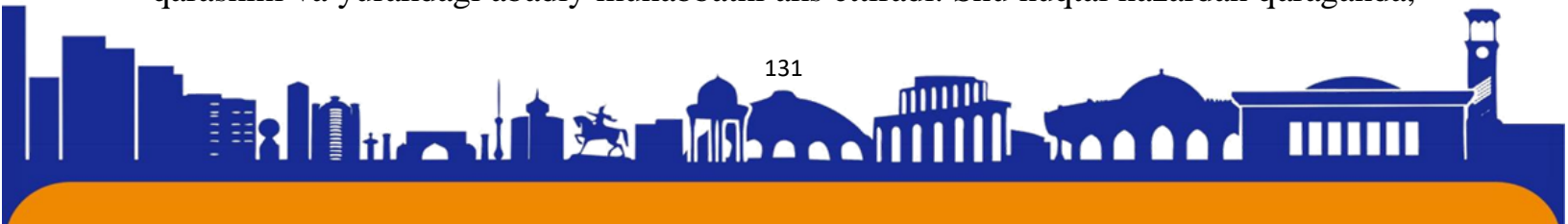
ISSN (E): 2181-4570 ResearchBib Impact Factor: 6,4 / 2024 SJIF 2024 = 5.073/Volume-3, Issue-2

Key terms: Alisher Navoi, universal human values, love and tenderness, justice, honesty, wise words, cultural, ethical, spiritual, poetic, and prose.

Alisher Navoiy – o‘z davrining eng ulug‘ shoiri, mutafakkiri va ma’naviy yetakchisi bo‘libgina qolmay, u o‘zining o‘ttizga yaqin nazmiy va nasriy asarlarida yigirma olti mingdan ortiq so‘z qo‘llagan, adabiy o‘zbek tilining grammatik qurilishi xususida ham e‘tiborga loyiq fikrlarni o‘rtaga tashlagan so‘z mulkingning sultonidir. O‘zbek sifatida nafaqat o‘z asarlari orqali balki inson qalbiga yashirincha kirib, abadiy umuminsoniy qadriyatlarni jonlantirgan. Uning ijodi she‘riyat olamida betakror yoritilgan, hayotning ko‘plab sirli va ezgu tomonlarini ifoda etuvchi ajoyib san‘at asaridir. Shoirning kalomlari orqali insoniyatga berilgan eng katta sovg‘a – mehr-muhabbat, adolat, dono fikr va ruhiy ozodlik kabi qadriyatlar bugungi kunda ham chuqur ahamiyatga ega bo‘lib, insoniyatning yagona ruhiy tilini tashkil etadi. Ushbu maqolada, Navoiy asarlarida aks etgan umuminsoniy qadriyatlar nafaqat uning shaxsiy dunyoqarashining timsoli sifatida, balki jamiyatning axloqiy, ma’naviy me‘yorlarini shakllantiruvchi asosiy ustun sifatida ham tahlil qilinadi.

Mir Alisher Navoiyning har bir satri, go‘yoki ummonning tubida yashiringan olov kabi, inson qalb tubiga umid va ezgu his-tuyg‘ularni olib kiradi. Navoiy asarlarida, ayniqsa, *“Lison ut-tayr”*, *“Layli va Majnun”* va *“Muhakamat ul-lug‘atayn”* kabilarda misralarning nozik bayonoti va ulardan kelib chiqadigan insoniy qadriyatlarning chuqur mazmuni batafsil tahlil qilinadi. Shoirning kalomlari, go‘yoki tongning ilk nuridek, hayotning ezgu sirlari va qalblardagi cheksiz orzularni jonlantirib, ma’naviy yuksalishning betakror timsoli sifatida aks etadi. Shuningdek, har bir misra o‘ziga xos nafosati bilan, inson ruhining sirli kengligini, uning yuksak umid va orzularini ta‘riflaydi, o‘quvchini hayotning noaniq, ammo qoyilmaqom, go‘zal olamiga sho‘ng‘ishga undaydi.

Insoniyatning umumiy qadriyatlari bu har bir inson uchun beqiyos ahamiyatga ega bo‘lgan axloqiy, ma’naviy va madaniy tamoyillardir. Navoiy o‘z asarlarida inson qalbining asli sofligini, uning nozik his-tuyg‘ularini va yashirin umidlarini she‘riy tilda bayon etib, har bir misrani insoniyat ruhining betakror manzarasi sifatida yoritadi. Uning kalomlari orqali ifodalanadigan ezgu qadriyatlar, insonning hayotga bo‘lgan chuqur qarashini va yurakdagi abadiy muhabbatni aks ettiradi. Shu nuqtai nazardan qaraganda,

ISSN (E): 2181-4570 ResearchBib Impact Factor: 6,4 / 2024 SJIF 2024 = 5.073/Volume-3, Issue-2

Navoiy ijodi insoniyatning yagona tilida gapiruvchi, qalblarni birlashtiruvchi va ularni ma'naviy yuksalish sari undovchi noyob bir adabiyot merosidir. *Navoiyning "Lison ut-tayr"* asari, inson qalbining eng nozik qatlamlariga tushib, ruhiy yuksalish va ezgu umidlarni betakror tarzda ifodalovchi asardir. Ushbu asarda shoir inson ruhining ichki olamini yorqin nurlar bilan bezab, mehr-muhabbatning abadiylikni ko'rsatib beradi. Masalan, asarning 3-bobining 47–50-misralaridagi jummalarda shunday deyilgan:

**"O'z qalbing derazasidan ko'z yugur, dard va umid izlarini,
Har jon, mehrga to'la – insonning asl nuri."**

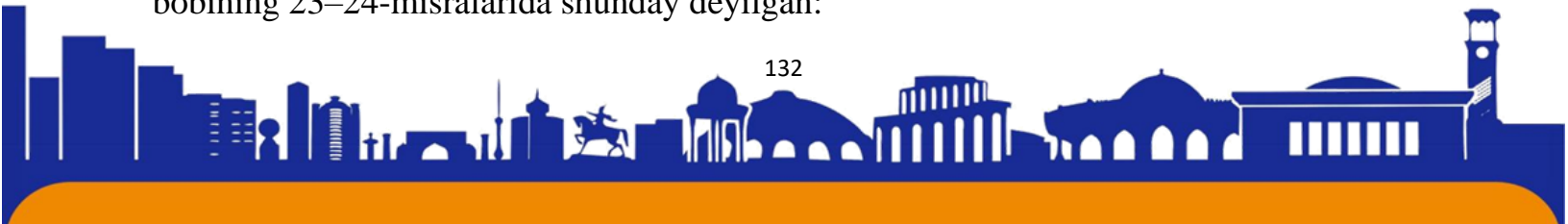
Ushbu satrda Alisher Navoiy qalbgga go'yoki ochiq derazadan tashqariga nazar solish kabi inson o'z qalbidagi dard va umid izlariga nazar solishini, har bir tirik jon aslida ich ichidan mehr-muruvvatli ekanligini ifodalaydi. Har bir misra insonning ichki dunyosidagi nozik his-tuyg'ularni, uning ruhiy kengligini va ezgu orzularini aks ettiruvchi yorug' nur kabi yoritilgan. Navoiy bu yerda, mehr-muhabbatni insoniyatning eng oliy qadriyatlaridan biri sifatida tasvirlab, uni har bir jonning ichida yashirin ezgu sir sifatida ko'rsatib beradi.

"*Layli va Majnun*" asari shoir ijodining eng mashhur va insoniy his-tuyg'ularga boy dostonlaridan biri bo'lib, unda sevgi tushunchasi insoniyatning yagona tiliga aylangan. Asarning quyidagi chiroyli satrlar orqali o'z aksini topadi:

"Sevgi – yuraklarning tilidir, Har bir dil, insoniyatning yagona ovozidir."

Bu misralar shoirning yurakdagi sevgi tilini yagona, o'zaro muloqot va uyg'unlik manbai sifatida aks ettiradi. Har bir yurak, o'zining nozik til bo'lagi sifatida, insoniyatning umumiy his-tuyg'ularini birlashtiradi. Navoiy, shu tarzda, insoniyatni birlashtiruvchi, beminnat ezgu ishlar qilishga chorlovchi tamoyilni ko'zga ko'rsatadi. Bu yerda sevgi – shunchalik betakror va ahamiyatli, u inson qalbining umumiy ifodasiga aylangan va umuminsoniy birlikning asosiy timsoliga aylangan.

Navoiy o'zining "Muhakamat al-lug'atayn" asarida tilni insoniyatning ruhiy uyg'unligini ta'minlovchi eng muhim vosita sifatida ko'rsatadi. Ushbu asarning 1-bobining 23–24-misralarida shunday deyilgan:

"Til – qalblarning birlashgan ovozi, Har bir so‘z – insoniyatga umid bog‘laydi."

Ushbu jumalarda til insoniyat uchun nafaqat nutq vositasi, balki qalblarni birlashtiruvchi ilohiy ko‘prik sifatida tasvirlanadi. Har bir so‘z, o‘zining ma‘naviy kuchi bilan, millionlab qalblarning tub-tubiga yetib borib, ularni umid va hayotiy ma‘nolar bilan boyitadi. Navoiy tilning bu qudratiga urg‘u berib, insoniyatning umumiy qadriyatlari va ruhiy uyg‘unligini ta‘minlovchi asosiy omil sifatida tilni qadrlaydi.

Alisher Navoiy ijodi yuqorida tilga olingan asarlar bilan cheklanib qolmay, uning boshqa dostonlari, she‘rlari va nasrlarda ham insoniyatning umuminsoniy qadriyatlari keng yoritilgan. Masalan, uning “*Xamsa*” asarida axloqiy me‘yorlar, beqiyos fikrlar va hayotiy tajribalar orqali insoniyatning yagona ruhiy merosi ifodalanadi. Har bir doston va she‘rda shoir, inson qalbining nozik qatlamlarini, uning abadiy umid va orzularini she‘riy tilda maftunkor ifodalab, o‘quvchini ruhiy uyg‘onish va ichki yuksalishga chorlaydi. Ushbu ijodiy meros, insoniyatning yagona qadriyatlarini, tinchlik va uyg‘unlik manbaini shakllantiruvchi muhim ustun sifatida e‘tirof etiladi.

Navoiy asarlarida aks etgan umuminsoniy qadriyatlar nafaqat o‘z davrining, balki bugungi zamonning ham ma‘naviy va axloqiy asoslarini shakllantirishda muhim rol o‘ynaydi. Mehr-muhabbat, adolat, ruhiy ozodlik, betakror fikr va chuqur tafakkur xulosalari namunalari kabi qadriyatlar insonlar orasidagi muloqot, ijtimoiy hamjihatlik va ruhiy uyg‘onishni targ‘ib etishda dolzarb omilga aylangan. Bugungi kunda, insoniyatning umumiy qadriyatlari zamonaviy madaniyat, tarbiya va axloqiy o‘zgarishlarning asosiy garovi sifatida tan olinmoqda. Navoiy ijodidagi ezgu tamoyillar, uning betakror she‘riy ifodasi orqali, har bir o‘quvchiga hayotning chiroyli, yorqin va abadiy tomonlarini kashf etishga ilhom baxsh etadi.

Asarlardan keltirilgan takrorlanmas misralar orqali aniq namoyon bo‘ladiki, Alisher Navoiy inson qalbining noziklik va chuqurligini, uning yashirin umid va orzularini yoritib, ularni insoniyatning umuminsoniy qadriyatlari bilan bezagan. Ushbu qadriyatlar, nafaqat shoirning shaxsiy dunyoqarashi, balki insoniyatning yagona ruhiy tiliga aylanishi, hayotning eng aziz va betakror jihatlaridan biri sifatida ifoda etiladi.

ISSN (E): 2181-4570 ResearchBib Impact Factor: 6,4 / 2024 SJIF 2024 = 5.073/Volume-3, Issue-2

Xulosa o‘rnida, Alisher Navoiy asarlarida aks etgan umuminsoniy qadriyatlar – sevgi, adolat, halollik va tinchlik va erkinlik kabi insoniyatning eng nozik va abadiy tamoyillarini tashkil etadi. Uning betakror she’riy ifodalari orqali har bir tirik jon, garchi bildirishni va ifodalashni bilmasada, yurak yurakdan butun insoniyatga mexr-muhabbatli ekanligini bilsak bo‘ladi. Ushbu dalillar orqali Navoiy ijodidagi qadriyatlarning millionlab qablarga qanday singdirilgani, ularning nafaqat o‘z davrida balki bugungi zamonda ham hayotiy ahamiyat kasb etishi, ruhiy uyg‘onish va ilhom manbai sifatida namoyon bo‘lishi ochiq-oydin ko‘rsatiladi. Navoiy ijodi, uning ezgu qadriyatlar bilan bezatilgan kalomlari orqali, insoniyatga umuminsoniy birlik, tinchlik va ma’naviy yuksalish sari yangi ufqlarni ochib, kelajak avlodlarga abadiy meros sifatida qoladi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. *Lison ut-Tayr* asari, 3-bob, misralar 47–50 (Nashr: "**Navoi asarlar to‘plami**", 2001 yil);
2. *Layli va Majnun*” asari, 2-bob, misralar 15–17 (Nashr: "**Alisher Navoiyning to‘plam asarlari**", 1998 yil);
3. "*Muhakamat al-lug‘atayn*" asari, 1-bob, misralar 22–24 (Nashr: "**Navoi til va adabiyot**", 2005 yil).
4. [Hazrat Alisher Navoi a great representative of the art of speech](#) // 2021
5. [Буюк сўз санъаткори Алишер Навоийнинг серқирра ижодий мероси](#) // 2021

